

Binbir geceden biri

ETHEM BARAN

Ahmet Hamdi Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler*'de, bizde roman konusunu ele aldığı yazısında, yazarlarımızın barsansızlığının nedenleri üzerinde düşünürken önemli bir noktaya işaret eder. Batı romanıyla bizim romanımızı karşılaştırdığımızda temanın, biçimin aynı olduğunu ama aradaki bireysel farkın gözden kaçtığı söyler; bu fark, Dostoyevski'nin kimliği, sara hastalığıdır, dengelessnessi, hastalıklıdır, yaratılıştan gelen sınırdır, dehasıdır. Sonra roman yazmak isteyen bir dostunun Anadolu'yu dolaştığını anlatır. Oysa o dostunun Anadolu'yu dolaşmak yerine kendi içinde derinleşmesi gerektiğine ve ona şöyle seslenmenin daha doğru olacağına inanır Tanpınar: "Sen tek başına bir realitesin, bu realiteyi bize anlat. Yaşadığın saati, duyduğun günü, her gün içini parçalayan sızılan ve her akşam sana yaşamak aşkını veren ümitleri anlat, ayrıldığın yüzler, gördüğün manzarlalar... hasret ve gurbetlerin bize yeter, çünkü biz biliyoruz, senin benliğinde bütün bir Türk iklimi, bütün bir Türk cemiyeti, hatta bunların arasında bütün bir insanlık var, onları konuşur, yani kendini konuşur. Söyleyeceğin yalan bile bizim için bir kıymettir. Elverir ki, güzel yazasın."

Kurmacanın kuralları

Sanatın herkesin tek başına çıktığı özel bir yolculuk olduğu düşünülürse Tanpınar'ın durduğu yeri daha açıklıkla görmek mümkün. Söylenen ya da söylenecek olan yalanın bizim için değerli olması bizi kurmacanın alanına getirip bırakır. **Murat Gülsoy**'un *602. Gece - Kendini Fark Eden Hikâye* adlı yeni kitabı Borges'in yaptığı bir oyunla açılırken kurmacanın kurallarını ve günümüz edebiyatını bir kez daha düşünmeye zorluyor bizi.

J. L. Borges bir yazısında, *Binbir Gece Masalları*'nın 602. gecesinde şahın kendi hikâyesiyle karşılaştığını, Şehrazat'ın ağzından kendi hikâyesini dinlediğini söyler. Diğer tüm hikâyeleri, dolayısıyla kendisini de içine alan o hikâyenin başını duymuştur şah. Böyle olunca şah, binbir gecenin sonsuz ve döngüsel hale gelmiş olan hikâyesinde kısılı kalmıştır ve sonsuza kadar masalını dinleyecektir. Yani Şehrazat'ın anlattığı hikâyeler arasında *Binbir Gece Masalları*'nın kendisi de vardır.

Bu satırları okuyunca heyecanlıyken kitaplığımın *Binbir Gece Masalları*'nın onuncu cildini çıkardım ve 602. geceyi buldum. Tekrar Gülsoy'un kitabına döndüğümde onun da aynı şeyi yaptığını ve Borges'in oyunuyla karşılaştığını öğrendim. Edebiyatın bizi heyecanlandıran yönü sağlığımızdan, söylenene inanmak isteyen çocuksu yanı-

mızdan yararlanıyordu galiba. Çünkü Borges'in söylediği doğru olsaydı, 603. gecede bin bir gecenin ikinci gecesinin hikâyesini, 604. gecede üçüncü gecenin-kini okumamız gerekecekti ve sonu olmayan bir kitapla (kitap denirse buna) karşılaşacaktık. Böyle bir kitap ancak Borges'in hayallerinde var olabilirdi.

Bir anlamda "sonsuzluğa düşme" olarak tanımlanabilecek bu örnekten yola çıkarak kurmacanın aynalar, labirent, sonsuzluk, ikizlik, iç içe geçme, merkezilik gibi anahtar kavramlarının ışığında modern ve postmodern edebiyatın derin sulana doğru yolculuğa çıkıyor bizi Gülsoy. Sanatın kendisini fark etmesi ve sanat eserinin konusu haline getirmesi, sanatın ortaya çıkış serüveninin işleniş edebiyat ve resim sanatından örneklerle ayrıntılı biçimde inceleniyor. Velazquez'in "Nedimeler" adlı tablosundaki ayna motifinin kitabın başından sonuna kadar satırlar arasında gezinmesi ve sonunda Orhan Pamuk'un *Beyaz Kale*'sinde yine karşımıza çıkması önemli bir örnek olarak dikkat çekmektedir. Batılıların aynayı göz ardı etmeyen tutumları, ilişkilerinin kendilerine, kendi içlerine dönmek olması (Doğu kültüründeki hayatın geçiciliği ve insanın fani olduğu düşüncesinin ağırlığını unutmamak gerekir) ve edebiyatımızdaki Doğu-Batı sorunu Tanpınar, Atay ve Pamuk'un yapıtlarını bir kez daha ele almayı gerektiriyor.

602. Gece, "Borges ve Diğerleri", "Ahmet Hamdi Tanpınar", "Oğuz Atay", "Orhan Pamuk" adlı bölümlerden oluşuyor. **Murat Gülsoy** bir öykücü ve romancı titizliğiyle oluşturduğu kurgu içinde kitabın ilk bölümde dile getirdiği görüşleri her bölümde, ele aldığı her yazarda (Tanpınar'ın "Geçmiş Zaman Elbiseleri", Atay'ın "Demiryolu Hikâyecileri" adlı öyküleri ve Pamuk'un edebiyatı inceleniyor) yerli yerine oturarak sözünü tamamlıyor.

Murat Gülsoy, 2004 yılında yayınladığı *Büyübozumu: Yaratıcı Yazarlık-Kurmacanın Bilinen Sırları ve İhlal Edilebilir Kuralları* adlı önemli eserinde yaratıcı yazarlık kavramını ve kurmacanın unsurlarını enine boyuna incelemiş, ufuk açıcı, aydınlatıcı bilgiler vermişti. Ne yazık ki edebiyatımız uzun yıllar bu tür çalışmalarından uzak kaldı. Kısa süre öncesine kadar okurların, yazmaya yeni başlayanların, hatta yazarların yararlanabilecekleri, okuyup yazdıklarını doğru temellere oturabilmelerine katkı sağlayacak, anlamlandırmalarını kolaylaştıracak kuramsal metinler yok denecek kadar azdı. Bu bağlamda, Mehmet Kaplan, Berna Moran, Yıldız Ecevit, Semih Gümüş, Oğuz Demiralp, Nurdan Gürbilek, Jale Parla, Ömer Lekesiz gibi kalemlere eklenilebilecek bir çabaya imza atıyor Gülsoy ve onların yanında yerini alıyor.

602. Gece
Murat Gülsoy
Yen Yayınları